

QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI

ILMIY-ELEKTRON JURNALI
1-SON

KOKAND UNIVERSITY | **2023**
HERALD | **VOLUME №1**

**QO‘QON
UNIVERSITETI
XABARNOMASI
1-SON**

**KOKAND
UNIVERSITY
HERALD
VOLUME 1**

**ВЕСТНИК
КОКАНДСКОГО
УНИВЕРСИТЕТ
ВЫПУСК 1**

1/2023

QO'QON UNIVERSITETI

XABARNOMASI

Ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

G'.E.Zaxidov

Bosh muharrir:

Sh.R.Ruziyev

Tahrir kengashi mas'ul kotibi:

A.A.Yusupov

Tahririyat hay'ati:

1. I.f.d., prof., S. G'ulomov (O'z.R. Fanlar Akademiyasi)
2. DSc., prof., Sh. I. Mustafakulov
3. DSc., Mark Rozenbaum (AQSH)
4. PhD., I. Bobojonov (IAMO, Germaniya)
5. PhD., N. Djanibekov (IAMO, Germaniya)
6. PhD., K. Akramov (IFPRI, AQSH)
7. PhD., N. Yusupov (Woosong University, J.Koreya)
8. DSc., D. Xosilova (University of Wyoming, AQSH)
9. I.f.d., prof., B. Salimov (TDIU)
10. I.f.d., prof., K. Axmedjanov (KIUT)
11. I.f.d., prof., N. Maxmudov (TDIU)
12. PhD., Sh. Aktamov (Singapur universiteti)
13. I.f.d., prof., U. Gafurov (TDIU)
14. I.f.d., prof., X. Qurbonov (TDIU)
15. F.f.n., dotsent D. Xodjayeva (QDPI)
16. I.f.n., dotsent, N. Urmonov (TDIU)
17. F.f.d., prof., Sh. Shaxobidinova (ADU)
18. F.f.d., prof., M. Umarxodjayev (ADU)
19. I.f.n., dotsent, J. Qambarov (FarPI)
20. PhD, dotsent, D. Rustamov (ADU)
21. I.f.n., dotsent, A. Islamov (Qo'qon universiteti)
22. PhD., M.Najmiddinov (Qo'qon universiteti)

Qo'qon universiteti xabarnomasi

("Вестник Кокандского университета – Kokand University Herald") ilmiy-elektron jurnali Qo'qon universiteti Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2020-yil 10- oktabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №1138 raqami bilan ro'yxatidan o'tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O'zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-1695 ISSN-raqami olingan.

© "Kokand University" – 2023

Tahririyat manzili:

150100, Farg'ona viloyati, Qo'qon shahri, Turkiston ko'chasi, 28 a-uy, 1-xonadon

Mundarija:/Outline:

Iqtisodiyot / Economy			
1.	K. Konstantin	Factors and vector of the development of institutions in the sme sector of the national economy	3-7
2.	B. Khursanaliyev	The impact of population growth on the country's economic development	8-11
3.	N. Sharapova	Network analysis of social media research in entrepreneurship development	12-15
4.	M. Абдуллаев	Тенденции и перспективы развития сферы услуг в узбекистане	16-20
5.	Г. Карабаева	Стимулы развития малого бизнеса для повышения качества жизни населения	21-24
6.	A. Вахромов	Problems of the digitalization process in networks and sectors of the economy	25-28
7.	Sh. Dexkanov	Qurilish materiallari sanoati aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruv mexanizmi samaradorligini oshirish	29-34
8.	N. Karimova	Analysis of the current state of retail advertising: a systematic mapping study	35-38
9.	O. Исоев	Внедрение международных стандартов при исламском финансировании в узбекистане	39-42
10.	J. Nuritdinov, A. Abdullayev	O'zbekistonning jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish uchun uzoq yo'li va xitoy tajribasi	43-47
11.	J. Qodirov	Davlat-xususiy sherikchiligi asosida amalga oshirilgan loyihalarning investitsiyaviy samaradorligini oshirishda soliq va sug'urtalashning o'rni	48-50
12.	S. Rustamova	Korxonalarda qabul qilingan qarorlarni boshqaruv samaradorligiga ta'sirini iqtisodiy matematik modellashirish	51-56
13.	A. Sattorov	Auditorlik tashkilotlari tomonidan auditorlik tekshiruvlari o'tkazish jarayonida dalillarni to'plash ahamiyati va zaruriyati	57-60
14.	B. Turanboyev Sh. Nishonkulov	Does inflation significantly affect stock investments and their price?	61-64
15.	A. Xojayev	Oliy ta'lim muassasalarida byudjetdan tashqari faoliyatidagi daromadlari va xarajatlari hisobini takomillashtirish yo'llari	65-68
16.	M. Xomidov	Mamlakatimiz iqtisodiyotini takomillashtirish jarayonida innovatsiyalarni joriy etishning o'rni	69-72
17.	N. Yuldasheva, A. Umarov, A. Abdullayev	Sun'iy intellekt va raqamli iqtisodiyot rivojlanishi	73-75
18.	A. Yusupov	O'zbekiston iqtisodiy sharoitida inson resurslaridan foydalanishdagi faoliyat turlari	76-78
19.	M. Turg'unov	Oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatini boshqarishda ekonometrik prognoz ko'rsatkichlaridan foydalanish	79-83
20.	D. Мамаюсупова	Мамлакатизда давлат-хусусий шериклиги асосида туризмни барқарор ривожлантириш истиқболлари	84-90
21.	K. Ахмеджанов Ф. Зайниев	Аҳоли даромадлари ва харажатлари балансига жисмоний шахслар даромад солигининг оптимал таъсирини таъминлаш йўллари	91-96
Pedagogika / pedagogy			
22.	Sh. Jumanova	Peyzajning ijtimoiy - psixologik motivni anglatishdagi o'rni	97-99
23.	O. Kasimova	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy faoliyati jarayonida pedagogik improvizatsiyaning o'rni	100-102
24.	B. Safarov	Xalqaro baholash dasturlari (pirls) asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarinining kasbiy-metodik tayyorgarligini takomillashtirish	103-105
25.	A. Тангриев	Малакали дзюдочиларни тайёрлашда буралиб улоқтириш бўйича малака тавсиялар	106-111
Lingvistika / Linguistics			
26.	D. Azimova D. Solidjonov	Learning english language as a second language with augmented reality	112-115
Qishloq xo'jaligi / Agriculture			
27.	A Xatamov X. Jabborov	«BUXOROISHARIF» zavod tipining asosiy xususiyatlari	116-118

O'ZBEKISTON IQTISODIY SHAROITIDA INSON RESURLARIDAN FOYDALANISHDAGI FAOLIYAT TURLARI

Yusupov Abbosxon Aliyevich

Qo'qon universiteti katta o'qituvchisi
abboskhony90@gmail.com

MAQOLA HAQIDA	ANNOTATSIYA
<p>Qabul qilindi: 24-mart 2023-yil Tasdiqlandi: 26-mart 2023-yil Jurnal soni: 1 Maqola raqami: 18 DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v6i6.255</p>	<p>Ushbu maqolada O'zbekiston iqtisodiy sharoitida inson resurslaridan foydalanishdagi faoliyat turlari xususida tahliliy fikr-mulohazalar bildirib o'tilgan. Shuningdek, kichik biznes subektlari faoliyatida inson resurslaridan samarali foydalanish jarayonlari haqida ma'lumotlar keltirib o'tilgan.</p>
<p>KALIT SO'ZLAR/ Ключевые слова/ keywords</p>	
<p>iqtisodiy muhit, inson resurslari, kichik biznes, menejment, inson kapitali</p>	

Kirish. Bugungi kunda barcha tashkilotlar uchun xodimlarni boshqarish juda katta ahamiyatga ega. Hech bir tashkilot kerakli xodimlarsiz o'z maqsadlariga yerisha olmaydilar. Bu yesa o'z-o'zidan mehnat resurslarini boshqarish jarayonida boshqaruv nazariyasi va amaliyotining muhim qismi sanaladi.

Ayniqsa, yirik tashkilotlarda mehnat resurslarga umumiy rahbarlik ma'suliyati kadrlar bo'limining malakali xodimlariga yuklatilgan bo'lib, u odatda shtab xizmatlari tarkibiga kiradi. Bu mutaxassislar tashkilot maqsadlarini amalga oshirishga yordam berishi uchun, ular faqat o'z sohalarini yemas, balki quyi bo'g'in rahbarlarining yehtiyojlarini ham bilishlari zarur. Shu bilan birga bu rahbarlar mehnat resurslarini boshqarish xususiyatlarini, uning mexanizmi, imkoniyatlari va kamchiliklarini tushunmasa, kadrlar mutaxassislari xizmatlaridan unumli foydalana olmaydilar. Shuning uchun barcha rahbarlar insonlarni boshqarish usullari va metodlarini bilishi va tushunishi muhim.

Hozirgi vaqtda iqtisodiy biznes hamda marketingda inson resurslarini boshqarish tizimi quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1. Resurslarni rejalashtirish: inson resurslariga kelgusi yehtiyojlarni qondirish rejasini ishlab chiqish.
2. Personalni to'plash: barcha lavozimlar bo'yicha potensial nomzodlar rezervini tashkil yetish.
3. Tanlash: ish joylariga nomzodlarni baholash va rezervdan yeng yaxshilarini tanlash.
4. Ish haqi va imtiyozlarni aniqlash: xizmatchilarni jalb qilish, yollash va saqlab qolish maqsadida ish haqi va imtiyozlar strukturasi ishlab chiqish.
5. Kasbga yo'naltirish va moslashuv: yo'llangan ishchilarni tashkilot va uning bo'linmalari bilan tanishtirish, ishchida undan nima kutilayotganligi haqida tushuncha hosil qilish va qanday mehnat yaxshi baholanishini tushuntirish.
6. O'qitish: ishni samarali bajarish uchun kerakli mehnat ko'nikmalarini o'rgatish uchun dasturlar ishlab chiqish.
7. Mehnat faoliyatini baholash: mehnat faoliyatini baholash metodikasini ishlab chiqish va uni xodimg yetkazish. O'stirish, pasaytirish, o'tkazish, bo'shatish: xodimlarni lavozimlarga yoki boshqa ish uchastkalariga o'tkazish metodlarini ishlab chiqish.

8. Rahbar kadrlarni tayyorlash, xizmat ko'rsatishlarini boshqarish: rahbar xodimlarni mehnat samaradorligini ko'tarishga va qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan dasturlarni ishlab chiqish.⁴⁵

Adabiyotlar tahlili. Ushbu mavzuni o'rganish va tahlil qilish yuzasidan xorijlik va yurtimizning taniqli olimlari tomonidan inson resurslaridan foydalanish, jumladan kichik biznes sub'ektlari faoliyati, shuningdek, xalqaro tajribalardan foydalanish muammolariga bag'ishlangan tadqiqotlar, ilmiy asarlar, risolalar mavjud. Aynan kichik biznesni rivojlantirish va unda inson resurslaridan foydalanish jihatlari xorijlik iqtisodchi olimlar tomonidan o'rganilgan. Ular jumlasiga E.Bracci, C.Guthrie, C.Humphrey, L.Jones, J.Moll, O.Olson, hamda I.Steccolini kabilarni kiritish mumkin. Jumladan MDH mamlakatlarida kichik biznesni rivojlantirishda inson resurslari hamda inson kapitalining ayrim masalalari L.N.Alexina, O.E.Kachkova, E.V.Melnikova, M.A.Ryabova, S.A.Tabalina, E.A.Fedechenko, T.Chetvergova, A.A.Ushakov va boshqa olimlarning ilmiy asarlarida o'z aksini topgan.

Tadqiq etilayotgan mavzuni umumiy jihatdan kichik biznesga oid mavjud muammolarni hal etishga doir ilmiy qarashlar R.D.Do'smuratov, A.K.Ibragimov, A.A.Karimov, M.Q.Pardayev kabi iqtisodchi olimlarning ilmiy asarlarida, shuningdek, iqtisodiyotda kichik biznes ulushi va uning alohida ob'yektlarini nazariy, uslubiy jihatdan takomillashtirish, inson resurslaridan foydalanishning xorijiy tajribalarga xos bo'lgan ayrim jihatlari A.K.Ibragimov, K.Sh.Ibragimov, I.T.Mamadjanov, S.U.Mehmonov, E.T.Odilov, M.Ostanaqulov va Sh.V.G'aniev kabi iqtisodchi olimlarning ilmiy ishlarida o'z aksini topgan.

Xususan A.B. Xayitovning "Inson resurslarini boshqarish darsligida, inson resurslarini boshqarishning asoslari, inson resurslarini boshqarish konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishi, tashkilotning inson resurslariga bo'lgan ehtiyojini aniqlash, xodimlarni rag'batlantirish va motivatsiyalash usullari, ish joyida xodimlarni kasbiy moslashtirishning shakllanish tizimlari, tashkilotda inson resurslaridan foydalanishni tashkiliy boshqarish, tashkilotda inson resurslaridan foydalanishni rejalashtirish, inson resurslaridan samarali foydalanishni hisoblash va boshqarish, inson resurslarini sifat jihatidan boshqarish, xodimlarni ishga yollash, foydalanish eva ishdan bo'shatishni shartnomaviy tartibga solish, xodimlarni tanlash, joyjoyiga qo'yish va

⁴⁵ Инсон ресурслари менежменти /проф. Б.Ю. Ходиев тахрири остида (ўқув қўлланма), ДИУ, 2010 й. 1-76 бет

lavozimlarga birlashtirish, inson resurslarini boshqarishning zamonaviy konsepsiyalarining asosiy tamoyillari hamda mehnat sohasida ijtimoiy sherikchilik mexanizmlarining nazariy-amaliy tomonlarini o'rganish va tadqiq etish masalalari yoritilgan.⁴⁶

Bunda aynan kichik biznes subektlari faoliyatida personalni boshqarishdan inson resurslarini boshqarish sari ro'y beradigan siljish kelgusidagi iqtisodiy biznesda tarkibiy qayta qurishlar asosida yotgan sabablar, boshqaruvning barcha bosqichlarida inson rolining ortishi o'z ta'sirini o'tkazadi, deb tasavvur qilish mumkin. Inson resurslarini boshqarish yevolyutsiyasi va uni rivojlantirishdagi kelgusi yo'nalishlarga baho berish uchun yirik korporatsiyalarni boshqaradigan yapon va amerika mutaxassislarining fikrlari bilan tanishib chiqish foydalidir.

Yapon menejerlari boshqarish sohasidagi bo'lajak siyosatni quyidagi yo'nalishlarning rivojlanishida deb biladilar:

1-jadval

Inson resurslari (IR) potensialining rivojlanishi	86,6%
IR potensialidan puxta foydalanish	78,9 %
Guruh tarzidagi faoliyatning rivojlanishi	47,1 %
Katta yoshdagi ish bilan bandlarning rivojlanishi	42,4 %
Malaka darajasidagi xilma-xillikni kengaytirish	35,3 %
Mehnat munosabatlarining barqarorlashuvi	33,9 %
Mehnatning boyitilishi va rotatsiya	29,6 %
Motivatsiya fondlarining to'ldirilishi	9,4 %

1-jadval. Yapon menejerlari boshqaruv siyosatning yo'nalishlari

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolani yoritishda kichik va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan qonunchiligimiz, Ozbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari, taniqli olimlarning ilmiy asarlari o'rganilib, kichik va xususiy tadbirkorlikni iqtisodiyotdagi o'rni tahlil qilindi. Shu bilan birga, tadqiqot jarayonida mavzuga oid statistik ma'lumotlar va nazariyalarni o'rganishda tahlilning mantiqiy va taqqoslash usullari, analiz va sintez, tizimli yondashuv, iqtisodiy-statistik tahlil, tanlanma kuzatish hamda tajriba kabi usullardan foydalanilgan. Mavzuni yoritishda darsliklar, o'quv qo'llanmalar, xorijiy adabiyotlar, davriy matbuot, ilmiy-amaliy hamda xalqaro anjuman to'plamlari, shuningdek, internet ma'lumotlaridan foydalanildi. Rossiyalik iqtisodchilardan E.Bikova, B.Jixarevich, N.Simionova, N. Yu. Nikitina, S. M. Korunov, A. A. Yashin, I. D. Oparin kabilarning kichik biznes va tadbirkorlik faoliyati muhitini rivojlantirishga doir ko'plab o'quv qo'llanmalari va ilmiy maqolalari chop etilgan. Mamlakatimiz olimlari tomonidan chop etilgan iqtisodiy ilmiy manbalarda "ishbilarmonlik muhiti" tushunchasiga ta'riflar keltirilmagan, lekin unga yaqin fikrlar bor. Masalan, B.Yu. Xodiev, M.S.Qosimova, A.N. Samadov kabi iqtisodchilar "tadbirkorlik faoliyatini samarali olib borish uchun ma'lum bir ishchi muhiti bo'lishi kerak" deb qayd etadilar. Ularning mulohazalariga ko'ra "...tadbirkorlik muhiti asosan quyidagi to'rtta omil: huquqiy, siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy omillarning o'zaro bog'liqligi natijasida amalga oshiriladi". Taniqli iqtisodchi S.S.G'ulomovning "Tadbirkorlik va kichik biznes" nomli o'quv qo'llanmasida tadbirkorlik muhitiga ichki va tashqi

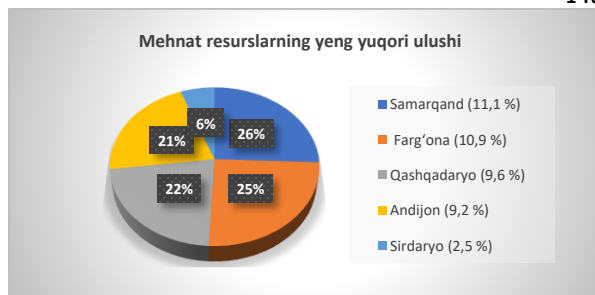
omillarning ta'siri va ularning o'zgaruvchanligi to'g'risida qisqa fikr berilgan.⁴⁷

Xususan, U.V.Gafurovning kichik biznes va tadbirkorlikni davlat tomonidan tartibga solish masalalariga va ishbiarmonlik muhitini kengaytirishga doir ilmiy dissertatsiyasi bu borada qilingan so'nggi ishlardan biridir. Biroq, ushbu masalani o'z ichiga qamragan ilmiy izlanishlar davom ettirilmoqda.⁴⁸ Mamlakatimizda ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni va bevosita kichik biznes hamda xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish borasida tadqiqotlar olib borgan boshqa bir taniqli olimlar esa, o'z ilmiy ishlarida iqtisodiyotning mintaqaviy, tarmoq, infratuzilma ob'ektlarini modellashtirishning nazariy va amaliy jihatlarini tadqiq etishgan.

Tadqiqot natijalari va muhokamasi. Aynan hozirgi paytda O'zbekistonda kichik biznes subektlari faoliyatida inson resurslaridan foydalanish o'laroq xalqaro integratsiya jarayonlari jadallik bilan rivojlanib bormoqda. Bunday jarayon esa xalqaro miqyosda foydalanadigan ko'rsatkichlarni taqqoslashni taqozo yetmoqda. Bu yesa, o'z navbatida, ularni bir xil o'lchamga keltirish zaruratini keltirib chiqarmoqda. Bunday holatlarni hisobga olib, bizda ham aynan kichik biznes subektlari faoliyatida "iqtisodiy jihatdan faol aholi" tushunchasini qo'llash kerakligini maqsadga muvofiq, deb o'ylaymiz.

Chunki ushbu ko'rsatkich dunyo miqyosidagi statistik ko'rsatkichlarga ham to'g'ri keladi. Bugungi kunda mamlakatimiz iqtisodiyotida olib borilayotgan izchil islohotlar bandlik va mehnat bozorining rivojlanishiga ham turtki bo'lmoqda. Tahlillarga ko'ra 2021 yilda respublika bo'yicha mehnat resurslari soni 18 673 ming kishini tashkil yetib, 2017 yilga nisbatan 6 204 ming kishiga yoki 49,8 % o'sgan. Mehnat resurslari tarkibida iqtisodiy faol aholi soni 14 357 ming kishini tashkil yetgan (jami mehnat resurslarining 76,9 %) va bu ko'rsatkich 2010 yilga nisbatan 5 339 ming kishiga yoki 59,2 % o'sganligini ko'rsatadi.⁴⁹ Shu jumladan, respublikada ish bilan band aholi soni 2022 yilda 2017 yilga nisbatan 50,5 %ga yoki 4 537 ming kishiga oshgan va 13 520 ming kishini tashkil yetmoqda. Ko'rinib turibdiki, tahlil qilinayotgan yillar mobaynida iqtisodiy faol va ish bilan band aholi soni keskin o'sgan.O'zbekistonda bandlik va mehnat bozori asosiy ko'rsatkichlarining o'zgarish dinamikasi 2-rasm. O'zbekistonda bandlik va mehnat bozori asosiy ko'rsatkichlarining o'sish dinamikasi.⁵⁰ Mehnat resurslarining mamlakatimiz hududlari bo'yicha taqsimotiga ko'ra, respublika bo'yicha jami mehnat resurslarining yeng yuqori ulushi Samarqand (11,1 %) va Farg'ona (10,9 %) viloyatlariga to'g'ri kelmoqda. Keyingi o'rinlarda Qashqadaryo (9,6 %), Andijon (9,2 %) viloyatlari va boshqa viloyatlar yegallagan. Mehnat resurslarining yeng past ulushi Sirdaryo (2,5 %) va Navoiy (2,9 %) viloyatlariga to'g'ri kelmoqda (1-rasm).⁵¹

1-rasm

1-rasm. Mehnat resurslarning yeng yuqori ulushi

Tahlillarga ko'ra 2022 yilda respublikamizdagi ish bilan band aholining asosiy qismi hali ham qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi sohasida faoliyat yuritmoqda. So'nggi yillarda sanoat tarmoqlari

⁴⁶ A. B. Xayitov. "Inson resurslarini boshqarish": Darslik. - T.:2019

⁴⁷ A. B. Xayitov. "Inson resurslarini boshqarish": Darslik. - T.:2019

⁴⁸ Xodiev B.Yu., Qosimova M.S., Samadov A.N. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. O'quv qo'llanma. -T.: TDIU, 2010.

⁴⁹ G'ulomov S.S. Tadbirkorlik va kichik biznes. -T.: TDAU, 2018.

⁵⁰ <https://stat.uz> - сайт маълумотлари асосида муаллиф томонидан ҳисобланган.

⁵¹ Қосимова Д.С., Назарова Г.Г., Салихова Н.М., Исмаилова Н.С. Инсон ресурсларини бошқариш: Дарслик - Т.: ТДИУ, 2011, 21-б.

korxonalarining modernizatsiya qilish, texnik va texnologik jihozlash strategiyasining jadal olib borilishi sanoat tarmoqlarida ish bilan band aholi sonining sezilarli oshishiga sabab bo'lmoqda. Jumladan, 2022 yilda respublikamizdagi jami ish bilan band aholining 11,0 % kichik biznes subektlaridagi savdo tarmog'iga to'g'ri kelmoqda. Keyingi o'rinlarni savdo (11,0 %), qurilish (9,5 %), ta'lim (8,2 %) va boshqa sohalar yegallagan. Yuqorida keltirilgan tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, respublikamizda bandlik va mehnat bozorini rivojlantirishda ijobiy o'zgarishlar kuzatilgan. Biroq shu bilan bir qatorda o'z yechimini kutayotgan asosiy kamchilik va muammolar mavjud. Jumladan:

- mehnat bozoridagi beqaror muvozanat holati;
- respublikamizning ayrim mintaqalarida ishsizlik darajasining oshib ketishi va hududlararo keskin tavofutlar;
- noqonuniy mehnat migratsiyasi va norasmiy bandlik darajasining o'sishi;
- oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari bitiruvchilari ishga joylashtirishga yuzaki yondashuvlar;
- aholi bandligini ta'minlash masalalarida joylarda mahalliy ijro hokimiyati organlari, davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari, ta'lim muassasalari, fuqarolarning o'zini-o'zi boshqarish organlari va keng jamoatchilik o'rtasida mehnat integratsiyasi yaratilmaganligi va hokazo.

Aynan hozirgi vaqtda kichik biznes subektlari faoliyatida inson resurslarini boshqarish vaqtida mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilish va iqtisodiyotni tubdan yangilash sharoitida mehnat resurslaridan samarali foydalanishni quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- barqaror o'sib kelayotgan mehnat resurslaridan yanada samarali foydalanish uchun mehnat bozorini modernizatsiya qilish;
- mamlakat mehnat bozorini bozor prinsiplariga asoslangan holda takomillashtirish, bunda samarali bandlik hamda yuqori malakali, yuqori ish haqi bilan ta'minlangan yangi ish o'rinlarini tashkil qilish siyosatiga o'tishga alohida e'tibor berish;
- mahalliy ijro hokimiyati organlari, davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari, ta'lim muassasalari, fuqarolarning o'zini-o'zi boshqarish organlari va keng jamoatchilik o'rtasida mehnat integratsiyasini yaratish;
- korxonalar va tashkilotlarda kadrlarni tayyorlash, malakasini oshirish, ularni moddiy va ma'naviy rag'batlantirishni bozor prinsiplari asosida takomillashtirish va hokazo.⁵²

Xulosa. Bugun iqtisodiy maydonda kichik biznesning barcha tarmoqlariga tegishli ravishda inson resurslaridan foydalanishda chalqaro tajriba sifatida motiv va motivatsiya usullarini qo'llash orqali ishlab chiqarish va sohalar rivojida sezilarli darajada yutuqlarga erishilmoqda. Zamonaviy davrda motivatsiya tushunchasi faqat yirik korxonalar uchun yemas, balki kichik biznes subektlari uchun juda muhim, chunki xodimlarni rag'batlantirish tashkilotning raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi ularning tashkilot

oldidagi vazifalarini muvaffaqiyatli bajarishga imkon beradi. Motivatsiya-bu ixtiyoriy, maqsadga yo'naltirilgan faoliyatda turtki, yo'nalish va tirishqoqlikni keltirib chiqaradigan psixologik jarayon hisoblanadi. O'zbekistonda mehnat bozorida yuzaga kelayotgan ijtimoiy-iqtisodiy va demografik holatlar hamda ularning o'zgarishi ish bilan bandlikka ko'maklashish sohasidagi tashkiliy tuzilmalar faoliyatiga sezilarli ta'sir etmokeda deb ayta olamiz. Bu esa o'z o'rnida kichik biznes subektlari faoliyatida inson resurslaridan samarali foydalanish va mehnat bozori tendensiyalarida sezilarli darajada o'sishi uchun qulay shart-sharoit yaratib bermoqda.

Yuqoridagilarni inobatga olgan holda, hamda davlatimiz rahbari tomonidan 2022 yilning 28 yanvarida qabul qilingan PF-60-sonli Farmonga asosan tadbirkorlarga qulay sharoit yaratib berish bo'yicha ustuvor yo'nalishlar sifatida quyidagi chora-tadbirlarni keltirishimiz mumkin:

- sharoiti "og'ir" tumanlarda yangi tashkil etiladigan tadbirkorlik sub'ektlariga aylanmadan olinadigan soliq stavkasi 1 foiz stavkada hamda yuridik shaxslardan olinadigan er solig'i, yuridik shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqlari hisoblangan summadan 1 foiz stavkada to'lash tizimini joriy etish;
  - tadbirkorlikka oid barcha majburiy talablarni yagona elektron reyestrda kiritish hamda takrorlanuvchi va o'z ahamiyatini yo'qotgan majburiy talablar qayta ko'rib chiqish;
  - litsenziya va boshqa ruxsat etuvchi hujjatlarni olish tartib-taomillarini soddalashtirish;
  - iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy sektor uchun keng yo'l ochish;
  - har yili barcha tuman va shaharning muammo va imkoniyatlarini chuqur o'rgangan holda hududlar kesimida taraqqiyot dasturlari ishlab chiqish;
  - mahallalarda tadbirkorlikni rivojlantirish, aholi bandligini ta'minlash va kambag'allikni qisqartirish masalalari bo'yicha tuman (shahar) hokimi yordamchilari hamda yoshlar yetakchilari tomonidan mahallalarni rivojlantirish bo'yicha «yo'l xaritalari»ni ishlab chiqish;
  - har bir tumanda «Innovatsiya va texnologiya markazlari» tashkil qilib, tadbirkorlarga amaliy yordam ko'rsatish;
  - har yili O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tadbirkorlar bilan «Ochiq muloqoti»ni o'tkazish;
  - hududlarda 200 ta yangi sanoat zonalarini tashkil etish va biznes-inkubatorlar tizimini rivojlantirish.
- Xulosa qilib aytganda, mehnat salohiyatining tez sur'atlar bilan o'sishi ish bilan bandlikni ta'minlash, kichik biznes subektlari faoliyatida inson resurslaridan foydalanish muammolarini kundalang qilib kuymokda. Davlat ish bilan bandlik xizmati organlarida bo'sh ish joylari mavjud. Ayrim davrlarda ishchi kuchiga bo'lgan talabning qoniqtirilmaganlik darajasi rasmiy ishsizlar sonidan 1,3-1,5 marta ortadi. Bunga asosan, ishchi kuchiga talab va taklifning sifat ko'rsatkichlari bilan mos tushmaganligi sabab bo'lmoqda.

ADABIYOTLAR

1. Inson resurslari menejmenti /prof. B.Yu. Xodiyev tahriri ostida (o'quv qo'llanma), TDIU, 2019 y. 1-76 bet
2. Qosimova D.S., Nazarova G.G., Salixova N.M., Ismailova N.S. Inson resurslarini boshqarish: Darslik - T.: TDIU, 2011, 89-b.
3. Mehnat iqtisodiyoti: ijtimoiy mehnat munosabatlari. Darslik - T.: 2011. – 234 b. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik: tashkil etish, rejalashtirish, boshqarish. T., "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2015 y., 233 b.
4. Qosimova D.S., Nazarova G.G., Salixova N.M., Ismailova N.S. Inson resurslarini boshqarish: Darslik - T.: TDIU, 2011, 21-b.
5. G'ulomov S.S. Tadbirkorlik va kichik biznes. -T.: TDAU, 2018.
6. Xodiev B.Yu., Qosimova M.S., Samadov A.N. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. O'quv qo'llanma. -T.: TDIU, 2010.
7. A.B. Xayitov. "Inson resurslarini boshqarish": Darslik. – T.:2019
8. Manba: <https://stat.uz> – sayt ma'lumotlari asosida muallif tomonidan hisoblangan.
9. <https://stat.uz> – sayt ma'lumotlari asosida muallif tomonidan hisoblangan.

⁵² Инсон ресурслари менежменти /проф. Б.Ю. Ходиев таҳрири остида (ўқув қўлланма), ТДИУ, 2010 й. 194-бет

**QO'QON UNIVERSITETI
XABARNOMASI**

**KOKAND UNIVERSITY
HERALD**

**ВЕСТНИК КОКАНДСКОГО
УНИВЕРСИТЕТА**

1 / 2023

ISBN: 2181-1695

Bosishga ruxsat etildi 2022-yil 28-dekabr.
Qog'oz bichimi 60x84 1/8 «Libre Franklin, Montserrat»
garniturasida. Shartli bosma tabog'i 8. Adadi 20 nusxa.
Buyurtma rakami № . Baxosi shartnoma asosida.
"Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi"

bosmaxonasida
chop etildi.

OJS
OPEN
JOURNAL
SYSTEMS

